

El Nadal de J.V. Foix a Castellfollit de Riubregós

Es compleixen 70 anys de la visita del poeta a la població aitsegarenca, on va escriure un dels seus onze poemes de Nadal.

Dibuix: Jordi Bbà.

Josep Maria Solà

Josep Vicenç Foix i Mas, un dels tres millors poetes europeus del segle XX, publica el 1960 un conjunt de 12 poemes nadalencs intitulat *Onze nadsals i un cap d'any*. Es tracta d'un recull molt original i innovador amb el qual Foix inventa un nou gènere: el nadal, barreja de l'esquema mètric i el contingut de la nadala popular amb la riquesa, complexitat i risc d'aventura que configuren el seu personalíssim microcosmos poètic.

Amb la seva precisió habitual, al final de cada poema indica el lloc i la data en què el va escriure. Doncs bé, el nadal número VII, titulat

"Hi vam anar pel call de la segrera", està datat a Castellfollit de Riubregós el Nadal de 1954. La pregunta que us esteu fent és la mateixa que fa vint anys em vaig plantejar per primera vegada: què hi feia Foix a Castellfollit el 1954? I això tenint en compte que Foix no viatjà gaire en la seva llarga i fructífera vida: morí als 94 anys, l'endemà del seu aniversari. Tal com afirma el seu editor i amic, Jaume Valcorba, en la biografia que li dedicà, "per gust i decisió personal, només va fer excursions per la geografia catalana".

Ens interessen ara i aquí les tres excursions que va realitzar Foix tot cercant els seus orígens familiars la més transcendent de les quals és la primera: durant la primavera de 1913, quan tenia vint anys, el poeta passà tres mesos vivint a Torà, a casa d'un cosí del pare

(el cenyor Flaquer). El farmacèutic del poble era el pare de Martí Esteve (Torà, 1895 - Mèxic, 1977), a qui Foix coneixia de la Universitat i amb qui nuaria una estreta amistat quan tots dos col·laboraven a *La Publicitat*. Va ser a casa de Martí Esteve (Plaça del Vall, 3) que aquest li va presentar l'escriptor Joan Puig i Ferrater.

Crisi de lectura

Tres mesos és molt de temps per a un jove a qui agradava molt de passejar, badar i fer excursions de muntanya. Estic convençut que aquesta estada segarenca, a part d'un primer descobriment dels orígens paterns -el seu pare, Josep Foix i Ribera (1860-1935), havia nascut als Torrents, un petit poble al nord del Solsonès-, va ser altament fructífera i reveladora per a Foix i que recollí l'experiència d'aquells dies en el famós i mític diari intel·lectual que reelaborà posteriorment en forma de poemes, nadsals o de proses poètiques.

Aquest diari intel·lectual el començà als divuit anys, el 22 de març de 1911, fruit d'una "crisi de lectura", com ell ho anomenava. Ara en diríem una crisi de joventut. El cas és que el poeta deixà els estudis universitaris de Dret i el seu pare, observant l'interès del seu fill per la literatura, li comprà una fonderia tipogràfica perquè en fos l'encarregat. Ho serà fins a l'aparició de la linòtipia quan va vendre el taller i continuà la indústria paterna de pastisser a Sarrià fins al 1970, en què deixa les regnes de la pastisseria al seu cosí Jordi Maderu.

El diari eren uns quaderns amb tapes d'hule negre alguns fragments dels quals seran parts del "Diari 1918" (publicat el 1956) en el pròleg del qual Foix assenyala que les proses més antigues van ser escrites el 1913-14, l'època de la seva estada toranesca, i que segueixen un itinerari concret: Cervera, Blosca, Sanaüja, Solsona, Lladurs i els Torrents.

La segona excursió, també iniciàtica, als orígens la va fer l'agost del 1939, passada la guerra civil, en autobús, fins als Torrents. I la tercera va ser a Cervera, el 1955, per a l'enterrament del seu amic Joan Formells, de la confiteria La Palma, situada a la plaça de Sta. Anna d'aquesta població.

El Qui És en una hisenda d'astres

Tot i que el nadal VII, escrit a Castellfollit, està datat el 1954, no dubtem que Foix en degué prendre les primeres notes abans. L'any 1913, tot passejant des de Torà, o bé en el segon pelegrinatge a finals del 1939,

Arribem, finalment, al magnífic nadal de Castellfollit, del qual celebrem enguany els 70 anys. Tres notes breus abans d'ofrir-vos-els sencer. Primera: la consigna de Foix en tot el poemari és la de cercar amb signes nous, però tal com els posa a l'abast la pròpia tradició, el Nom, l'Absolut que dona nom a totes les coses que són. Segona: el significat del l'adverbi "Hi" del primer vers: on vam anar? Ens ho respon el mateix poeta al darrer vers: vam anar a "Veure El Qui És en una hisenda d'astres". És a dir, vam anar a veure Jesús a la seva cova de Betlem. Tercer: tal com afirmava el mateix poeta: "en un país tan surrealista com el nostre, l'únic que no és surrealista soc jo". Això és, tot el que pugui semblar obscuro i hermètic en aquest poema té uns referents reals molt precisos i determinats, i viscuts pel mateix poeta. Per entendre'ns: el call, el pont, el torrent, els castells, els erms, constitueixen una descripció gairebé fotogràfica del poble i dels voltants de Castellfollit de Riubregós. Gaudiu-ne, doncs.

Foix, l'any 1947. Foix: Fundació J.V. Foix.

Foix l'any 1958. Foto: Fundació J.V. Foix.

HI VAM ANAR PEL CALL DE LA SEGRERA

Hi vam anar pel call de la segrera
Per fer més dret, quan tornaven els bous
Del comellar, i arbres i brins, i els sons,
Cedien, purs, al plany de la riera.
Tots érem uns en la pàl·lida espera
Del Camí Ofert, a la flor de les fonts
Perseverants al vesprejar dels rocs,
Del tronc fratern i l'arrel missatgera.

— Tants de camins, i una sola drecera,
Dèiem amb aires del Precepte Nou.

Vam passar el pont que entre foscors bruixades
Salva, feixuc, els somnis del torrent

Remorejant de segles, i castells
Als pics extrems amb estrelles glaçades.
Vèiem pertot les tenebres arcades
En el congost, amb prodigi de neus
I fred de llops; o passatges secrets
Al trull golut, amb llunes emmurades.

— Tants de vials, i una sola passera,
Cantàvem, fort, amb lletra de la Llei.

Tantost un rònc a la rosta dura,
Entre erms marrits i delmes penyorats,
Ens emboscava a tots amb vents terrals,
I de mujada i fruit fèiem usura.
Al moradís dels cims, érem figura
De batlle i saig, i ens somrèiem, cabdals,
Com si el veguer ens comptés els focs poblats,
Nats de la carn, i de la carn ventura.

— Tants de censals, i una sola pallera,
Va dir el més vell amb veu d'eternitat.

Tantost un crit cremós aforestava
L'Única Nit, i el clam de tants, submís
A l'absolut del temps, ens feia ardits
I en Ell romàs, cascú el germà estimava.
Tot era joia pel qui confiava,
Muntanya enllà i a la claror dels pits,
En Qui és nat, i aigua, sang i esperit,
Tots tres en un, la Unitat preservava.

— Tants de mots folls, i una paraula vera,
L'un diu a l'altre, recordant l'Escrit.

I el de la fleca del costat de l'era,
I el de l'hostal, que viu muralla amunt,
De caperons cofats, van veure, lluny,
L'ull dels deserts amb flocs de primavera.
Tot era palma a la vall que arrecera
La Flor i el Fruit al graner d'un casull;
Embriagats per l'olor de la llum
Vam saber el nom del Fust que ens allibera.

— Tant flairar rastres, i una sola espera:
Veure El Qui És en una hisenda d'astres.

Castellfollit de Riubregós

Nadal de 1954